

Sivistysvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022 (VNS 1/2018 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 18.5.2018.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- kansliapäällikkö Anita Lehikoinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Tapio Kosunen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Esko Ranto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Mika Tammilehto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talouspäällikkö Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- kulttuuriasianneuvos Tiina Eerikäinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus
- tulevaisuudentutkija Risto Linturi, R. Linturi Oyj
- toiminnanjohtaja Petri Lempinen, Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto Arene ry
- toiminnanjohtaja, YTT Leena Wahlfors, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Museovirasto
- Suomen Akatemia
- Taiteen edistämiskeskus
- Suomen Kuntaliitto
- Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- Esittävien taiteilijoiden ja äänitteiden tuottajien tekijänoikeusyhdistys GRAMEX ry
- Kopiosto ry
- Kristillisten koulujen ja päiväkotien liitto ry
- Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- Sivistystyönantajat ry
- Steinerkasvatuksen liitto ry

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp

- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen museoliitto ry
- Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- Taiteen perusopetusliitto TPO ry
- Yksityiskoulujen Liitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Sivistysvaliokunta toteaa, että edellisellä ja tällä vaalikaudella toteutetuilla määrärahalleikkauksilla on ollut kielteisiä vaikutuksia erityisesti opetukseen, koulutukseen ja tutkimukseen, eikä näitä vaikutuksia ole voitu käytettävissä olevin kehittämisvaroin täysimittaisesti kompensoida. Asiantuntijalausunnoissa kritisoidut indeksien jäädytykset sekä muut aiemmin päätetyt julkisen talouden sopeuttamistoimet ovat määräaikaista ja vaikuttavat vielä vuoden 2019 osalta kehyskauden määrärahasoon.

Asiantuntijalausunnoissa julkisen talouden suunnitelmaa vuosille 2019—2022 (jälj. kehys) on pidetty osin puutteellisena, vaikkakin siihen sisältyviä kehittämisajatuksia ja -panostuksia on kiiteltä. Kehyssuunnitelmasta puuttuvat lausunnonantajien mielestä koulutuksen kehittämistä koskevat pitkän tähtäimen strategiset tavoitteet ja niitä tukevat taloudelliset panostukset. Sivistysvaliokunta korostaa, että maassamme koettu talouden vahva käänne parempaan on verraten tuore ja muun muassa julkisen talouden rakenteelliset haasteet, kuten huoltosuhteen heikkeneminen ja velkaantuminen, asettavat edelleen rajoituksia myös opetus- ja kulttuuritoimen lisärahoitukselle. Tästä huolimatta on vaalikauden aikana uudistettu ja uudistetaan edelleen opetus- ja kulttuuritoimen lainsäädäntöä merkittävilta osin aina varhaiskasvatuksesta ja ammatillisesta koulutuksesta lukiouudistukseen ja korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiotyöhön. Nämä uudistukset luovat koulutukselle vahvan perustan pitkälle tulevaisuuteen.

Vaalikauden päättyminen ja vaalien jälkeen käytävät hallitusneuvottelut tulevat osaltaan suuntaamaan opetus- ja kulttuuritoimen kehittämistä vaalikaudella käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että opetuksen ja kulttuurin merkitystä suomalaisen yhteiskunnan keskeisenä voimavarana korostetaan edelleen ja tähän tarvitaan pitkäjänteistä strategista otetta.

Tämän osalta valiokunta viittaa myös lausuntoonsa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle lapsiasiavaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2018 (SiVL 3/2018 vp — K 5/2018 vp). Sivistysvaliokunta pitää kansallisen lapsistrategian tekemistä erittäin tärkeänä.

Tarvitsemme uudistumiskykyisen koulutusjärjestelmän ja riittävät panostukset koulutusjärjestelmään jatkuvan osaamisen edistämiseksi ja koko koulutusjärjestelmän joustavuuden ja nopean

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp

reagointikyvyn lisäämiseksi. Meidän tulee säilyttää korkeaan osaamiseen nojaava kansainvälinen kilpailukykyimme ja pystyä vastaamaan työn murroksen asettamiin haasteisiin mm. elinikäistä oppimista vahvistamalla. Valiokunta viittaa myös lausuntoonsa tulevaisuusvaliokunnalle valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. osasta, Jaettu ymmärrys työn murroksesta (SiVL 18/2017 vp —VNS 6/2017 vp).

Kehyysuunnitelmassa esitetään opetus- ja kulttuuritoimen pääluokan loppusummaksi vuodelle 2022 noin 6,3 mrd. euroa, mikä on noin 0,3 mrd. euroa vähemmän kuin kuluvana vuonna. Pääluokkaan kohdistetaan suunnitelmassa noin 22—28 milj. euron lisäpanostukset, jotka kohdistuvat lähes kokonaisuudessaan opetustoimen kehittämiseen sekä opintotukeen.

Asiantuntijakuulemisessa on korostettu eri toimintojen riittävän perusrahoituksen merkitystä toiminnan jatkuvuuden ja pysyvien kehittämistoimien mahdollistamiseksi. Valiokunta yhtyy tähän käsitykseen, mutta pitää kuitenkin myös hankerahoituksesta saatuja tuloksia osin hyvinä ja hankerahoitusta perusteltuna esimerkiksi silloin, kun on haluttu ohjata rahoitusta kohdennetusti luokkakokojen pienentämiseen perusopetuksessa. Hankerahoituksen vaikuttavuutta voidaan valiokunnan arvion mukaan parantaa kokoamalla erilaisiin kehittämistarkoituksiin osoitettavat määrärahat valtion talousarviossa nykyistä harvemmillä momenteilla, mikä mahdollistaa kehittämisrahoituksen myöntämisen suurempina ja vaikuttavampina erinä.

Sivistysvaliokunta käsittelee kehyysuunnitelmaa seuraavassa oman toimialansa osalta.

Osaamisen kehittäminen

Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen on kehyskauden keskeisimpiä koulutuksen haasteita. Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että jo kevään lisätalousarvioehdotukseen varataan yhteensä 54 miljoonaa euroa, joista kohdistetaan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutukseen 30 miljoonaa euroa. ICT-alan ja muiden työvoimapula-alojen osaajien korkeakoulututkintoihin johtavien tai korkeakoulututkintojen osista koostuvien opintojen toteuttamisesta työvoiman saatavuuden varmistamiseksi varataan 10 miljoonaa euroa. Ammatillista koulutusta lisätään ja toteutetaan pilotti, jossa tavoitteena on kehittää malli, jolla mahdollistetaan alan vaihto täsmäkoulutuksella. Tähän varataan 16 miljoonaa euroa. Luku- ja kirjoitustaidon ja suomen tai ruotsin kielen osa-aikaista ja joustavaa koulutusta lisätään vapaan sivistystyön oppilaitoksissa 2 miljoonalla eurolla, ja heikkojen perustaitojen varassa olevien osaamisen parantamiseen kohdistetaan niin ikään 2 miljoonaa euroa.

Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää kehysriihessä sovitun mukaisesti yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa jatkuvan oppimisen uudistuksen valmistelun (Osaava Suomi). Uudistetun ammatillisen koulutuksen sekä työvoima- ja kasvupalvelukoulutusten joustavuutta hyödynnetään ja korkeakoulujen koulutustarjontaa ja oppimisympäristöjä avataan sekä yksilöiden että elinkeinoelämän hyödynnettäväksi. Tutkintoon johtamattoman koulutuksen painoarvoa korkeakoulujen taloudellisessa ohjauksessa lisätään. Asianomaisten viranomaisten yhteistyönä käynnistetään jatkuvaa oppimista tukevan digitaalisen palvelukokonaisuuden toteutus.

Osaava Suomi -hanke käynnistetään nykyrahoituksella. Valiokunta korostaa hankkeen merkittävyyttä ja riittävän jatkorahoituksen varmistamista.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatukseen kohdennetaan 10 miljoonan euron lisämääräraha tasa-arvoavustuksena vuodelle 2019 ja 7,5 miljoonaa euroa vuodelle 2020. Lisäpanostuksen turvin pienennetään ryhmäkokoja ja palkataan lisähenkilöstöä haasteellisilla alueilla toimiviin päiväkoteihin. Lisäpanostuksella pyritään vahvistamaan varhaiskasvatuksen laatua haasteellisilla alueilla.

Maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilua 5-vuotiaiden osalta laajennetaan ja jatketaan 5 miljoonan euron lisämäärärahalla vuodelle 2019. Ensimmäinen vaihe jo aiemmin päätetystä maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilusta käynnistyy elokuussa 2018. Kokeilun laajentamisen tavoitteena on saada kokeiluun lisää kuntia ja nostaa 5-vuotiaiden lasten osallistumisastetta varhaiskasvatuksessa. Kokeilulla tutkitaan myös 5-vuotiaiden varhaiskasvatuksen pedagogiikan kehittämistä ja mahdollisuuksia laajentaa esiopetus kaksivuotiseksi.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeinä kehysuunnitelmaan sisältyviä varhaiskasvatuksen lisäpanostuksia ja viittaa lausuntoonsa valtiovarainvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018 (SiVL 17/2017 vp — HE 106/2017 vp). Siinä valiokunta käsittelee laajasti kysymystä tasa-arvoisesta varhaiskasvatuksesta kaikille.

Perusopetus

Hallitus on päättänyt toteuttaa vieraan kielen opiskelun varhentamisen. Ensimmäisen vieraan kielen eli A1-kielen opiskelu alkaa tulevaisuudessa jo peruskoulun ensimmäisen vuoden keväällä. Varhaisempi kieltenopetus koskee kaikkia ensimmäisen vuoden oppilaita 1.1.2020 alkaen. Varhentamisen vaatimat asetusmuutokset annetaan syksyllä 2018, ja näitä koskevat opetussuunnitelmat valmistellaan Opetushallituksessa vuoden 2019 aikana. Muutoksesta aiheutuvat kustannukset korvataan kunnille korottamalla kuntien peruspalveluiden valtionosuuksia 7,5 milj. eurolla vuodelle 2020 ja 12 milj. eurolla vuodesta 2021 lukien.

Sivistysvaliokunta kannattaa esitystä kielitaidon vahvistamiseksi. Kielten opiskelun varhentamista on toteutettu jo osassa Suomen kuntia osana hallituksen kielten opiskelua koskevaa kärkihanketta. Se on toiminut hyvänä pohjana nyt tehdyille päätökselle, jolla saadaan kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet kieltenoppimisen varhaiseen aloittamiseen. Valiokunta pitää tärkeänä kiinnittää huomiota opettajien täydennyskoulutukseen alkuopetukseen soveltuvan kieltenopetuksen osaamisen vahvistamiseksi.

Kehyksessä viitataan perusopetuksen tasa-arvon vahvistamiseen. Valiokunta toteaa, että edellisvuoden kehyspäätöksessä lisättiin perusopetuksen tasa-arvorahoitusta 15 miljoonaa euroa sekä vuodelle 2018 että 2019.

Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille tarve kehittää opetusta vastaamaan nykyisiä ja tulevaisuuden tarpeita entistä paremmin. Valiokunta pitää tärkeänä opetuksen jatkuvaa kehittämistä ja katsoo, että meneillään olevilla perusopetuksen kehittämistoimilla osaltaan tavoitellaan sitä, että suomalainen opetus tarjoaa lapsille ja nuorille parhaat mahdolliset oppimisen edellytykset.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp

Perusopetuksen opetussuunnitelmauudistus on hyvässä vauhdissa. Sillä pyritään varmistamaan, että suomalaisten lasten ja nuorten osaaminen ja taidot pysyvät tulevaisuudessakin hyvällä tasolla sekä kansallisesti että kansainvälisesti tarkasteltuina. Valiokunnan arvion mukaan opetussuunnitelman uudistuksella vastataan moneen kysymykseen, joita yhä nopeammin muuttuva toimintaympäristö opetukselle asettaa. Opetus- ja kulttuuriministeriössä on myös meneillään Uusi peruskoulu -ohjelma, jolla toteutetaan hallituksen Uudet oppimisympäristöt ja digitaaliset materiaalit peruskouluihin -kärkihanketta. Hankkeessa uudistetaan peruskoulua ja oppimisympäristöjä ja vahvistetaan opettajien osaamista. Tavoitteiden saavuttamista tuetaan 90 miljoonalla eurolla kolmen vuoden aikana. Valiokunta katsoo, että ohjelma kehittää perusopetusta monipuolisesti ja muodostaa yhdessä opetussuunnitelmauudistuksen kanssa hyvän perustan oppimiselle.

Perusopetuksen kotikuntakorvaus. Kunnille myönnettävä esi- ja perusopetuksen valtionosuus on osa kunnan peruspalvelujen valtionosuutta, jonka myöntää valtiovarainministeriö.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa ehdotettiin kotikuntakorvauksen muuttamista yhdenvertaiseksi kaikille perusopetuksen oppilaille siten, että se olisi kaikille opetuksen järjestäjille samantasoinen. Muun kuin kuntajärjestäjän korvaus on ollut 94 % kunnan kotikuntakorvauksesta vuodesta 2015 lähtien. Sitä ennen alennettu korvaus oli 90 %, ja se koski vain sellaisia yksityisiä opetuksenjärjestäjiä, jotka olivat saaneet opetuksen järjestämisluvan 31.7.1998 jälkeen. Vuodesta 2015 voimassa olleen uudistuksen yhteydessä muille opetuksen järjestäjille kuin kunnille maksetaan siirtymätasausta, jos kotikuntakorvauksen vähennys on suurempi kuin kolme prosenttia kotikuntakorvauksen määrästä. Siirtymätasausta maksetaan viimeisen kerran vuonna 2019.

Nykyistä 94 %:n korvausta on perusteltu sillä, että kunnille on säädetty laajemmat tehtävät kuin muille opetuksen järjestäjille (HE 38/2014 vp). Asiaa koskeneen hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä sivistysvaliokunta kiinnitti lausunnossaan (SiVL 8/2014 vp) huomiota yliopistojen yhteydessä toimivien harjoittelukoulujen ja yksityisten opetuksen järjestäjien resurssien riittävyyteen. Valiokunta katsoo, että koska on epäselvää, mitä edellä mainittu kuntien yksityisiä järjestäjiä laajempi vastuu pitää sisällään ja millaisiin laskelmiin juuri kuuden prosentin vähennys perustuu, on valtioneuvoston hyvä selvittää asiaa ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin.

Lukiokoulutus

Hallitus on toteuttamassa lukiokoulutuksen uudistuksen kehyskaudella 2019—2022. Uudistuksen tavoitteena on lisätä lukiokoulutuksen vetovoimaa yleissivistävänä, korkeakouluihin jatkoopintokelpoisuuden antavana koulutusmuotona sekä vahvistaa koulutuksen laatu ja oppimistuloksia sekä sujuvoittaa siirtymistä toisen asteen opinnoista korkea-asteelle. Uudistus sisältää sekä uutta lainsäädäntöä että toimintakulttuurin kehittämistä.

Hallituksen esityksen mukainen uudistus tulee lisäämään koulutuksen järjestäjän velvollisuuksia jonkin verran. Se sisältää uusia ja laajentuvia tehtäviä, jotka opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 64 §:n ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 55 §:n 2 momentin mukaan on rahoitettava sataprosenttisella valtionosuudella. Hallitus onkin varautunut lisärahoituksella uudistuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Ylioppilastutkinnon uusimiskertojen lisääntymisestä aiheutuviin kustannuksiin varataan 0,38 miljoonaa euroa vuodelle 2019 ja 0,75 miljoonaa euroa vuodelle 2020. Uudistuksesta aiheutuviin kustannuksiin

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp

varataan 4 milj. euroa vuodelle 2021 ja 8,53 milj. euroa vuodesta 2022 lukien. Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille arvioita, joiden mukaan hallituksen uudistukseen varaama lisärahoitus ei ole riittävä. Lukiolain uudistus on parhaillaan sivistysvaliokunnassa käsiteltävänä. Valiokunta pitää lukiolain uudistamista kannatettavana ja tulee esittämään tarkemmat sitä koskevat kannanotonsa mietinnössään.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen laajan reformin toimeenpanoa jatketaan kehyskaudella. Toimeenpanoa tuetaan laajalla tukiohjelmalla, jonka puitteissa uudistetaan ammatillisen koulutuksen ydinprosesseja ja toimintamalleja. Reformin toimeenpanon tukeen kohdistetaan 15 milj. euron lisärahoitus vuonna 2019. Hallitus päätti myös kehyksen puitteissa jatkaa vuoden 2018 talousarviossa päättämänsä lisäpanostusta ammatilliseen koulutukseen nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja muuttuviin osaamistarpeisiin vastaamiseksi. Tarkoitukseen varataan vuonna 2019 edelleen 9,4 milj. euroa ja vuonna 2020 4,7 milj. euroa. Lisäykset kohdennetaan osaajapula-aloille ja kasvun kannalta keskeisille aloille.

Sivistysvaliokunta pitää ammatillisen koulutuksen reformia erittäin merkittävänä ja korostaa sen vuoksi reformin toimeenpanon seurantaa ja arviointia. Tulevalla kehyskaudella on tarkasti arviotava erityisesti ammatillisen koulutuksen tulevan perusrahoituksen riittävyys.

Korkeakoulutus ja tutkimus

Väestön korkea koulutus- ja osaamistaso on Suomelle ensiarvoisen tärkeää. Tulevaisuuden kannalta on erittäin merkityksellistä, että suomalaiset yliopistot, ammattikorkeakoulut ja tutkimuslaitokset ovat houkuttelevia sekä Suomesta että muualta tulevien näkökulmasta. Tutkimuksen ja koulutuksen laatu on ratkaisevassa asemassa uusien tutkimustulosten tuottamisessa, tutkijasukupolvien kouluttamisessa, kansallisen kilpailukyvyyn kehittämässä sekä sivistyksen ja kulttuurisen ymmärryksen edistämässä. Julkisen talouden resurssit ovat kuitenkin rajallisia, ja niiden käytön tulee olla tehokasta tuottaakseen parhaan mahdollisen lopputuloksen.

Edellisissä julkisen talouden suunnitelmissa päätetyt valtiontalouden sopeuttaminen, kilpailukykysojimuksen huomioon ottaminen ja indeksitarkistusten väliaikainen jäädyttäminen vaikuttavat edelleen kehyskauden määrärahasoon vuoden 2019 osalta. Valiokunta tunnistaa talouden sopeuttamisen haasteet ja toteaa, että toisaalta erityisesti korkeakoulusektorilla on aiemmin päätettyjä määräaikaista lisäpanostuksia mm. opettajankoulutuksen kehittämissuohjelman toteuttamiseen ja korkeakouluopetuksen kehittämisen, digitaalisten oppimisympäristöjen vahvistamisen ja ympärivuotisen opiskelun edellytysten parantamisen toimenpiteisiin. Julkisen talouden suunnitelmassa on muutamana viime vuonna esitetty osaamisen kehittämistoimenpiteitä, joilla on laadun ja vaikuttavuuden kannalta merkittäviä vaikutuksia. Viimeisimpänä esimerkkinä on tutkimuksen lippulaivaohjelma, jolla tutkimuskeskittymiä rahoitetaan 25 milj. euron Suomen Akatemian myöntövaltuudella v. 2019. Ohjelman kohteena ovat toiminnot, jotka yhdistävät erittäin laadukkaan tieteen, merkittävän yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja isäntäorganisaatioiden selkeän sitoutumisen toiminnan kehittämiseen. Koko tutkimusjärjestelmään vaikuttavana uudistuksena voidaan mainita noin neljä vuotta sitten vakiintunut tutkimusinfrastruktuurirahoitus, jonka

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp

ohella on toteutettu myös kansallisen tutkimusinfrastruktuuritoiminnan pitkän aikavälin strategista suunnittelua.

Asiantuntijakuulemisessa kaivattiin tutkimuksen ja korkeakoulutuksen kehittämisen nykyistä pitemmälle aikajänteelle ulottuvaa tavoitteellisuutta. Valiokunta korostaa, että sekä tutkimuksen että korkeimman opetuksen toiminnan järjestämisessä ja sitä tukevassa rahoituksessa keskeistä on tavoitteellisuus ja pitkäjänteisyys. Sen lisäksi tarvitsemme mekanismeja, joilla voidaan tarvittaessa nopeastikin reagoida eteen tuleviin yllättäviin tilanteisiin, kuten esimerkiksi äkillisiin alueellisiin rakenteellisiin muutoksiin työ- ja elinkeinoelämässä. Korkeakoulu- ja tutkimussektorilla on tartuttu toimiin, joilla vastataan kumpaankin tarpeeseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön keväällä 2017 käynnistämän korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vuoteen 2030 ulottuvan vision toimenpiteillä tähdätään siihen, että korkeakoulutus ja tutkimus toimivat entistä vahvemmin suomalaisen yhteiskunnan hyväksi. Julkisen talouden suunnitelmassa on myös muita panostuksia korkeakoulutuksen kehittämiseksi. Lounais-Suomen positiivisen rakennemuutoksen osaajatarpeisiin vastataan tukemalla vuoden 2021 loppuun saakka vuonna 2017 käynnistynyttä tekniikan alan Fitech-verkostoyliopistoa, ja vuosien 2017—2021 aikana toteutetaan datalähtöisen tutkimuksen kehittämisohjelma tieteen laadun, osaamisen kasvun ja tieteen kilpailukyvyn parantamiseksi sekä digitalisaation hyötyjen saavuttamiseksi.

Alkaneen myönteisen talouskehityksen jatkumiseksi ja Suomen kilpailukyvyn edelleen vahvistumiseksi tarvitaan rohkeita investointeja koulutukseen ja tutkimukseen. Suomi on asettanut tavoitteeksi tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen nostamisen neljään prosenttiin BKT:sta. Valiokunta pitää tavoitetta hyvänä ja kannustaa toimimista sen saavuttamiseksi. Valiokunta kiinnittää huomiota myös ammattikorkeakoulujen asemaan TKI-rahoituksen kohdentamisessa. Ne muodostavat merkittävän TKI-potentiaalin Suomessa.

Valiokunta tähdentää, että on huolehdittava sekä perus- että soveltavan tutkimuksen tekemisen edellytyksistä. Korkeakoulutusta ja tutkimusta tulee kehittää ottaen huomioon yliopistot, ammattikorkeakoulut ja tutkimuslaitokset.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö. Valiokunta kiinnittää huomiota opiskelijoiden riittävään hyvinvoinnin tukemiseen. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon siirtämistä Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön palvelujen piiriin valmistellaan parhaillaan. Kehyksessä säätiön toiminnan laajentumisesta aiheutuviin kertakustannuksiin osoitetaan 3 milj. euroa vuodelle 2019. Valiokuntakuulemisissa opiskelijajärjestöt ovat kuitenkin arvioineet, että YTHS:n laajennus lisää kustannuksia 5,9 miljoonan euron edestä. Valiokunta pitää tärkeänä, että siirron yhteydessä huolehditaan resurssien riittävyydestä, jotta säätiö voi jatkossakin tarjota laadukkaita opiskeluterveydenhuollon palveluita. Korkeakouluopiskelijoiden yhdenvertaisuuden kannalta on erittäin tärkeää, että säätiön toimintaa voidaan laajentaa myös niille paikkakunnille, joissa toimintaa ei vielä ole.

Opintotuki

Opintotuen osalta pienituloisten perheiden opiskelijoille ryhdytään kehyspäätöksen mukaan maksamaan opintotuen oppimateriaalilisää 1.8.2019 lukien. Oppimateriaalilisä olisi 46,80 euroa kuukaudessa. Siihen olisivat oikeutettuja toisen asteen alle 20-vuotiaat opiskelijat, joiden van-

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp

hempien yhteenlasketut vuositulot jäävät alle 40 950 euron (nk. vähävaraishankkeiden tuloraja). Oppimateriaalilisää saisi arviolta lähes 40 000 toisen asteen opiskelijaa. Tätä koskeva hallituksen esitys liittyy vuotta 2019 koskevan valtion talousarvion käsittelyyn eduskunnassa. Oppimateriaalilisä lisää opintorahamenoja vuonna 2019 yhteensä 6,35 milj. euroa ja kokovuotisesti vuonna 2020 yhteensä 12,7 milj. euroa. Valiokunta pitää oppimateriaalilisää kannatettavana, sillä se lisää osaltaan peruskoulun päättävien nuorten tasa-arvoisia edellytyksiä jatkaa opintoja toisella asteella. Asiantuntijakuulemisissa on todettu, että kuukausittain maksettava tuki ei vastaa kustannusten ajallista jakautumista, esimerkkinä kustannusten kasaantuminen osin lukuvuoden alkuun. Valiokunta kehottaa ministeriötä vielä harkitsemaan tuen maksatuksen optimaalista ajoitusta.

Kehysriihessä päätettiin myös lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiajan pidentämisestä yhdellä kuukaudella 1.8.2019 lukien. Käytännössä tukea voisi saada pääsääntöisesti elokuusta toukokuun loppuun. Muutos parantaa noin 15 000 lukiolaisen taloudellisia edellytyksiä opiskeluun. Määrärahalisäys on tältä osin 1,5 milj. euroa. Sivistysvaliokunta kannattaa tukiajan pidennystä, jolloin lukuvuoden tukiajan määräytymisperusteet yhtenäistyvät toisella asteella.

Kulttuuri

Kehyspäätöksen mukaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta edistetään hallituksen kärkihankkeesta saatujen tulosten pohjalta. Tavoitteena on lisätä lasten ja nuorten tasavertaista taide- ja kulttuuriosallistumista koulupäivän yhteyteen sijoittuvien harrastustuntien avulla. Aiempien prosenttitaidehankkeiden tulosten pohjalta taide- ja kulttuuripalveluja vakiinnutetaan osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa. Valiokunta kannattaa tätä kehyspäätöksen linjausta.

Kehyspäätöksen mukaan kulttuurin rahoitusjärjestelmää uudistetaan toteuttamalla museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistus ja parantamalla esittävän taiteen ns. vapaiden ryhmien toimintaedellytyksiä. Uudistukset pohjautuvat asiaa valmistelleen työryhmän ehdotuksiin ja niistä saatiin lausuntoihin. Uudistuksen toimeenpanoon osoitetaan lisärahaa 7 miljoonaa euroa vuositain vuodesta 2020 lukien. Sivistysvaliokunta kannattaa näitä uudistuksia, mutta pitää valitettavana, että kulttuurin valtionosuusuudistusta ei voitu tähän käytettävissä olleen lisärahoituksen rajallisuuden vuoksi toteuttaa kokonaisuudessaan. Valiokunta pitää välttämättömänä, että tulevalle kehyskaudella toteutetaan pitkään valmisteilla ollut kulttuurin valtionosuuskentän kokonaisuudistus ja että siihen varataan kehyskaudelle riittävä lisäpanostus.

Valiokunta pitää erittäin hyvänä sitä, että kulttuurin toimialalla voidaan kehyskaudella osoittaa varoja kiireellisiin investointitarpeisiin, kuten Helsingin Musiikkitalon urkuhankintaa varten 0,5 miljoonaa euroa, Suomenlinnan rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti merkittävien eräiden asuinrakennusten peruskorjaukseen 1 milj. euroa ja Saamelaismuseo Siidan tilojen laajentamiseen ja peruskorjaukseen 0,98 miljoonaa euroa. Sivistysvaliokunta muistuttaa tässä yhteydessä Kansallisteatterin Pienen näyttämön kiireellisestä korjaustarpeesta, johon täytyy löytyä riittävä rahoitus.

Sivistysvaliokunta viittaa myös lausuntoonsa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ylimääräisen taiteilijaeläkkeen perusteella myönnettävistä perhe-eläkkeistä (SiVL 12/2017 vp — HE 58/2017 vp). Sivistysvaliokunta korosti lausunnossa muun muassa, että taiteilijoiden tulonmuodostus on varsin vaatimatonta, apurahan saajien eläkekertymä pieni ja esimerkiksi yksityisten eläkevakuutusten ottaminen mahdollista vain harvoille. Taiteilijoi-

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp

den eläketurva vaatii kehittämistä. Valiokunta korosti, että vuosittainen eläkehakemusten suuri määrä (n. 500/vuosi) osoittaa, että ylimääräiselle taiteilijaeläkkeelle on tarvetta.

Sivistysvaliokunta korostaa edelleen, että suurten ikäluokkien eläköityminen lisää tarvetta tarkistaa myönnettävien eläkkeiden määrää.

Nuorisotyö

Kehyspäätöksen mukaan nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön toimintaa tehostetaan ja vaikuttavuutta lisätään. Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan -kärkihankkeella syvennetään yhteistyötä nuorten palveluja tarjoavien tahojen välillä ja kootaan hyviksi havaittuja toimintamalleja valtakunnallisesti hyödynnettäviksi.

Sivistysvaliokunta viittaa nuorisotyön järjestämisen osalta lausuntoonsa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi (SiVL 11/2017 vp — HE 15/2017 vp). Lausunnossaan valiokunta piti tärkeänä muun muassa sitä, että maakuntauudistuksen toteutuessa työpajojen osaamista heikossa työmarkkina-asetmassa olevien palvelutarpeen arvioinnissa hyödynnetään edelleen ja että jatkossa asiakkaiden ohjautuminen työpajoille tulee ratkaista toimivalla ja joustavalla tavalla välttämällä eri toimintamuotojen toimintojen päällekkäisyyttä. Valiokunta uudistaa tämän kannan.

Liikunta

Sivistysvaliokunta on edellä mainitussa sote- ja maakuntauudistusta koskeneessa lausunnossaan ja myös tuoreessa lausunnossaan hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi (SiVL 4/2018 vp — HE 14/2018 vp) korostanut alueellisen liikuntatoimen kehittämistarpeita ja myös liikunnan kasvavaa roolia sosiaali ja terveyssektorin palveluketjuissa. Valiokunta pitää selvänä, että kehyskaudella tulee tarvetta tehostaa alueellista ja paikallista toimintaa liikuntasektorin ja muiden toimialueiden toimijoiden kesken ja tämän toteuttaminen tulee edellyttämään kehyskaudella myös merkittäviä lisäpanostuksia.

Tekijänoikeus

Kehyspäätöksen mukaan tekijänoikeuslain (404/1961) mukaista yksityisen kopioinnin hyvitystä alennetaan kopiointimäärien vähenemisen myötä 2 milj. eurolla v. 2019 ja 4 milj. eurolla vuodesta 2020 alkaen. Sivistysvaliokunta ei kannata tätä linjausta.

Valiokunta toteaa, että vuonna 2014 Suomessa siirryttiin budjettipohjaiseen hyvitykseen. Hyvityksen tasoksi määriteltiin 11 miljoonaa euroa. Tasoa asetettaessa ei saadun lausunnon mukaan tutkittu sen enempää kopioinnin määrää kuin sen aiheuttamaa haittaa. Päätöksestä ei tehty riittävästi vaikuttavuusarviointia, ja oikeudenhaltijat kritisoiivat jo tuolloin tasoa liian matalaksi. Maksun asettaminen 11 miljoonan euron tasoon perustui pitkälti aiemman laitemaksun tuottoon, jota

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp

järjestelmän rapautumisen johdosta kerättiin ennen vuotta 2015 enää vain 4 prosentista kopiointivälineiden kauppaa.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että vuodelle 2019 päätettävä maksun taso vastaa kohtuullista hyvitystä yksityisestä kopioinnista aiheutuvasta haitasta. Nykyinen 11 miljoonan euron budjettikorvaus merkitsee uusimpien kopioinnista tehtyjen tutkimusten mukaan noin 4,4 sentin korvausta per kopio ja 92 senttiä vuodessa henkilöä kohden.

Valiokunta korostaa, että hyvitysmaksun kokonaismäärä ei ole merkittävä millään talousmittareilla arvioituna, mutta se on olennaisen tärkeä niin yksittäisten maksun saajien kuin myös yhteisiin tarkoituksiin käytettävien varojen hyödyntäjien kannalta (ml. Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK, Musiikin edistämissäätiö MES ja Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus TTVK).

Sivistysvaliokunta viittaa eduskunnan 10.12.2014 hyväksymään lausumaan, jossa eduskunta edellytti, että hallitus varautuu hyvitysmaksun rahoituksen monipuolistamiseen esimerkiksi ottamalla valtion rahoituksen rinnalle myös kattavan laitemaksujärjestelmän, jos valtion rahoituksella ei tulevaisuudessa kyetä suorittamaan EU:n tietoyhteiskuntadirektiivin 2001/29/EY edellyttämää sopivaa korvausta (fair compensation) yksityisen kopioinnin sallimisesta. Lausuman mukaan hallituksen tulee antaa asiasta selvitys sivistysvaliokunnalle viimeistään vuoden 2018 loppuun mennessä.

Sivistysvaliokunta kannustaa valtiovarainvaliokuntaa tarkkaan selvittämään perusteet yksityisen kopioinnin hyvityksen määrän alentamiselle ottaen huomioon eduskunnan asiassa hyväksymän lausuman.

Opetushallituksen voimavarat

Asiantuntijakuulemisissa on esitetty, että kun otetaan huomioon Opetushallituksen vastuulle viime vuosina jo siirtyneet tehtävät ja eduskunnan käsiteltävinä oleviin hallituksen esityksiin sisältyvät uudet tehtävät Opetushallitukselle, kehyspääöksessä osoitetut määrärahat eivät mahdollista toimintojen pitkäjänteistä ja laadukasta kehittämistä. Aikaisemmilta vuosilta siirtyneet toimintamäärärahat käytetään alustavan arvion mukaan loppuun jo vuoden 2018 aikana. Sivistysvaliokunta korostaa Opetushallituksen erityistä merkitystä opetustoimen keskeisenä suunnittelu-, hallinto- ja arviointiyksikkönä. Valiokunta suhtautuu erittäin vakavasti esitettyyn arvioon kehysuunnitelmaan varattujen määrärahojen riittämättömyydestä ja kehottaa valtiovarainvaliokuntaa varmistamaan virastolle riittävät voimavarat kehyskaudelle.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp

Helsingissä 18.5.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sari Multala kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Marisanna Jarva kesk (osittain)
jäsen Kimmo Kivelä sin
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Sari Sarkomaa kok (osittain)
jäsen Sami Savio ps
jäsen Jani Toivola vihr
jäsen Pilvi Torsti sd
jäsen Raija Vahasalo kok
varajäsen Tiina Elovaara sin (osittain)
varajäsen Timo Heinonen kok (osittain)
varajäsen Eeva-Maria Maijala kesk (osittain)
varajäsen Mirja Vehkaperä kesk (osittain)

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen
valiokuntaneuvos Kaj Laine

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 1

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Suomen koulutus on toistaiseksi maailman parhaita, minkä vuoksi meidän on panostettava siihen eikä ajettava sitä alas. Maksuton koulutus on paras tae yhdenvertaiselle ja tasa-arvoiselle Suomelle, identiteetin luomiselle ja kulttuurin vaalimiselle. Laaja yleissivistys, monipuolinen kielitaito ja monipuoliset sosiaaliset valmiudet ovat tärkeitä kansalaistemme ja maamme menestykselle.

Hallituksen tekemät koulutussektorin säästöt muodostavat todellisen uhan opetuksen ja tutkimuksen laadulle, mikä vaarantaa vakavasti maamme kilpailukyvyn ja kasvun ja kovin tarpeelliset talouden ja työllisyyden nousumahdollisuudet maassamme. Suomelle panostaminen inhimilliseen pääomaan on elintärkeää maamme hyvinvoinnin kannalta niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.

Ennen vaaleja annettiin lupauksia siitä, että koulutuksesta ei säästetä. Hallituksen suunnitelmat osoittavat, että näillä lupauksilla ei ole katetta sen harjoittamassa politiikassa. Kun muut yhteiskunnan sektorit ovat säästöliekillä maassamme vallitsevan taloudellisen tilanteen vuoksi, on erityisen lyhytnäköistä uhata entisestään sitä sektoria, joka on maamme valttikortti — korkealuokkaista ja kattavaa koulutusta. Suomen tulee panostaa osaamiseen ja koulutukseen, jotta pärjäisimme globaalissa taloudessa tavoitteenamme tulla yhdeksi maailman johtavista tiedon kansakunnista.

Hallituksen tekemät koulutusleikkaukset eivät vastaa hallituksen itse asettamia tavoitteita. On myös syytä todeta, että hallituksen pienet laastarimaiset lisäpanostukset eivät kompensoi hallituksen tekemiä massiivisia leikkauksia.

Varhaiskasvatus

Suomi on OECD-maiden keskiarvon alapuolella lasten osallistumisessa päivähoitoon ja esikouluun. Monissa muissa maissa lasten osallistumista varhaiskasvatukseen pidetään erittäin tärkeänä lasten kehitykselle. Suomessa sen sijaan on taipumus nähdä päivähoito ainoastaan lasten säilytyspaikkana vanhempien ansiotyön mahdollistamiseksi. Lasten oikeuden hyvään kasvuun, kasvatukseen ja koulutukseen ei pidä tämän vuoksi olla yhteiskunnan tarjoamissa toiminnoissa heikennysten kohteena valtiontaloudellisista syistä.

Se, että ainoastaan noin 75 prosenttia yli kolmivuotiaista lapsista Suomessa osallistuu varhaiskasvatukseen, on suuri epäkohta. Taso on selvästi alempi kuin muissa Pohjoismaissa, joten siksi on välttämätöntä uudistaa varhaiskasvatusta Suomessa.

Laadukas varhaiskasvatus luo perustan elinikäiselle oppimiselle ja lasten yhdenvertaisille edellytyksille. Siksi hallituksen tekemä subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen ja ryhmäkokojen suurentaminen oli vastuutonta.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp Eriävä mielipide 1

Subjektiiivisessa päivähoito-oikeudessa on kyse lasten oikeudesta laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Perhesuhteet vaihtelevat, ja siinä yhteiskunnan mahdollisuudet toimiin ovat rajalliset, kun taas yhteiskunnan ohjausmekanismi parhaan mahdollisen alun antamiseksi elämään on kasvatuksessa ja koulutuksessa. Kaikki tutkimukset osoittavat, että laadukkaalla varhaiskasvatuksella on erittäin myönteiset ja pitkäkestoiset vaikutukset lapsen kehitykselle aina teini-ikään asti. Yhdenvertaiseen koulutukseen laitettavia varoja tulee näin ollen voida käyttää myös yhdenvertaisuuden edistämiseen varhaiskasvatuksessa.

Hallituksen politiikka on johtanut suurempiin ryhmäkokoihin. Suhdelukumitoituksen kasvattaminen ja osapäiväpaikalla olevien lasten määrän lisääminen päiväkodeissa kasvattaa lapsiryhmien kokoa ja lasten määrää suhteessa hoito- ja kasvatushenkilöstön määrään. Tämä johtaa siihen, ettei lasten oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen toteudu. Tämä on myös erittäin ongelmallista lasten osallisuuden ja tasa-arvon kannalta. Ryhmien kasvaessa varhaiskasvatuksessa ei voida riittävästi ottaa huomioon lasten yksilöllisiä tarpeita.

Hallituksen maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu on oikeansuuntainen, mutta riittämätön. RKP on perhepoliittisessa kokonaisuudistuksessaan esittänyt, että jokaisella yli kolmivuotiaalla lapsella pitäisi olla oikeus neljään tuntiin maksutonta varhaiskasvatusta päivässä. Tämä tarkoittaisi alentuneita päivähoitomaksuja, mikä taas osaltaan edesauttaa kannustinloukkujen purkamista.

Peruskoulutus

Suomalainen koulutus on toistaiseksi yksi maailman parhaista, minkä vuoksi siihen on syytä panostaa. Koulun maksuttomuus on paras tae yhdenvertaiselle ja tasa-arvoiselle Suomelle. Laaja yleissivistys, monipuolinen kielitaito ja monipuoliset sosiaaliset valmiudet ovat tärkeitä kansalaistemme ja maamme menestykselle. 1990-luvun laman aikana ymmärrettiin varjella osaamiseen tehtävät panostukset säästöiltä, mikä oli viisasta, ja tämä meidän olisi syytä pitää mielessä myös nyt. Panostukset yhdenvertaisuuteen koulutuksessa ovat panostuksia myös lasten hyvinvointiin ja osaamiseen.

Yleissivistävän koulutuksen tulee olla koulutuksen ja osaamisen symboleina Suomessa. Suomalaisen koulun vahvuus ja lisäarvo on ollut yhtäläisten mahdollisuuksien luominen kaikille lapsille menestyä taustasta riippumatta. Pisa-tutkimus vuodelta 2015 paljastaa huolestuttavia trendejä, jotka ovat vahvistumassa.

Koulujen väliset erot ovat edelleen pieniä Suomessa. Sen sijaan alueiden välisten erojen nähdään kasvavan. Heikoimmin pärjäävät Länsi- ja Itä-Suomi. Perheen sosioekonominen asema vaikuttaa entistä enemmän lapsen koulumenestykseen Suomessa. Tämä koskee niin luonnontieteitä ja matematiikkaa kuin lukutaitoakin. Keskimääräiset lukutaidon tulokset ovat laskeneet eniten niissä kouluissa, joissa on paljon oppilaita, jotka tulevat matalamman sosioekonomisen tason perheistä. Jos kehitys jatkuu tällä tavalla, kasvavat erot lasten ja heidän koulumenestyksensä välillä entisestään eri sosioekonomisissa ryhmissä. Koulutus, työttömyys ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus ovat periytyviä. Jotta lapsille voidaan antaa parhaat edellytykset pärjäämiselle, täytyy meidän laittaa voimavaroja yhdenvertaisuuden lisäämiseen koulutuksessa.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp Eriävä mielipide 1

Tasa-arvo perusopetuksessa taataan lähikouluperiaatteen, yksilökeskeisen oppimisen, ryhmän kokoonpanon huomioon ottavien ryhmäkokojen ja hyvien oppilashuoltopalvelujen saatavuuden avulla. Tasa-arvoisen koulutuksen muita kulmakiviä ovat toimiva kodin ja koulun välinen yhteistyö, joustavat opetusjärjestelyt, toimiva tuki- ja erityisopetus sekä koulujen, nuorisotoimen ja muiden toimijoiden moniammatillinen yhteistyö. Keskeistä on myös hyvä johtajuus kuntien ope-
tustoimessa. Riittävä määrä päteviä opettajia on avainkysymys.

Lähipäiväkodit ja lähikoulut ovat keskeisessä asemassa koulutuksellisen tasa-arvon turvaamisessa. On erittäin tärkeää, että perheet kokevat oman lähipäiväkodin ja lähikoulun hyväksi. Tämä lisää asukkaiden kiintymistä omaan asuinalueeseen ja lisää yhteisöllisyyttä. Eriarvoisuus kasvaa, jos tietyt perheet valitsevat oman lähipäiväkodin ja lähikoulun sijasta toisen päiväkodin ja koulun lapsilleen. Kuntien tulisi määrätietoisesti positiivisen erityiskohtelun ja kaavoitus- ja asuntopoli-
tiikan kautta vahvistaa päiväkoteja ja kouluja.

Toisen asteen koulutus

On selvää, että toisen asteen koulutus on uudistettava. Turhia päällekkäisyyksiä voi karsia, tilojen käyttöä voi tehostaa ja turhia rakenteita purkaa. Tähän Ruotsalainen eduskuntaryhmä oli sitoutunut jo viime vaalikaudella. Vuoden 2017 talousarvioehdotuksen yhteydessä hallitus antoi eduskunnalle esityksen, jonka mukaan toteutetaan isot säästöt ammatillisessa koulutuksessa. Leikkaukset tehdään ilman realistista suunnitelmaa ammatillisen koulutuksen uudistamisesta. On hyvin kyseenalaista, miten hallitus käytännössä aikoo turvata ammatillisen koulutuksen alueellisen saatavuuden. Pienten ja haavoittuvien ruotsinkielisten ammatillisen koulutuksen yksiköiden tilanne on erittäin huolestuttava.

Ammatillisen koulutuksen uudistus ei saa lisätä epätasa-arvoa. Esimerkiksi lähiopetus ja opinto-ohjaus on turvattava. Opinto-ohjaus on entistä tärkeämpää kaikilla koulutusasteilla. Siksi on hyvä, että hallituksen esitys lukiolaiksi sisältää enemmän opinto-ohjausta.

Vapaa sivistystyö

Vapaa sivistystyö on tärkeä osa elinikäistä oppimista. Suomessa on 308 oppilaitosta, jotka tarjoavat vapaata sivistystä, ja joka viides suomalainen osallistuu vuosittain vapaan sivistystyön järjestämään toimintaan ympäri Suomea.

Vapaa sivistystyö on kaikille avointa, edullista ja helposti lähestyttävää. Sillä on ollut erityisen tärkeä rooli maahanmuuttajien integraatiossa. Vapaan sivistystyön kautta maahanmuuttajilla on ollut mahdollisuus oppia Suomen kansalliskieliä. Yksi Suomen vahvimpia valttikortteja on laadukas ja helppopääsyinen koulutus, ja mielestämme hallitus harjoittaa lyhytnäköistä säästöpolitiikkaa leikkaamalla vapaan sivistystyön rahoitusta. Hallitus on asettanut kunnianhimoiset tavoitteet työllisyyden ja kilpailukyvyn kohentamisessa. Koulutuksesta ja tiedonkehityksestä säästäminen on ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp Eriävä mielipide 1

Korkeakoulutus

Korkea osaaminen, koulutus ja sivistys ovat olleet Suomen menestyksen perusta koko itsenäisyytemme ajan. Koulutus on myös Suomen tulevan menestyksen ehdoton avaintekijä. Meidän on panostettava osaamiseen ja koulutukseen menestyäksemme kansainvälisesti sekä säilyttääksemme kilpailukykyämme. Suomen tulee olla osaamisen, koulutuksen ja tutkimuksen kärkimaa. Korkealaatuinen ja maksuton koulutus on tärkein edellytys sille, että kaikki kansalaiset saavat taustastaan riippumatta tasavertaiset mahdollisuudet elämässä menestymiseen.

Ennen eduskuntavaaleja nykyiset hallituspuolueet lupasivat, että koulutuksesta ei leikata. Sipilän hallitus on leikannut korkeakoulutuksesta ja tutkimuksesta erittäin rajulla kädellä. Leikkaukset ovat kohdistuneet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin, Suomen Akatemiaan ja Tekesiin. Yliopistoindeksi ja ammattikorkeakouluindeksi on lisäksi jäädytetty vuoteen 2019 asti.

Onko tämä todella se tapa, jolla hallitus aikoo saada Suomen talouden nousuun? Nyt tulisi toimia täysin päinvastoin. Suomalaiset ovat maailman koulutetuimpia, mutta tieteen tasossa olemme jo nyt lähes kaikkia OECD-maita jäljessä. Leikkausten sijaan tarvitsemme rohkeita panostuksia korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen. Tämä auttoi meitä myös yhdeksänkymmentäluvun laman voittamisessa.

Opintoraha, asumistuki ja opintolaina

Opintotuki on opiskelijan perusturva. Minkään muun väestöryhmän perustoimeentuloon ei ole kohdistettu näin suuria leikkauksia. Tämä kertoo hallituksen välinpitämättömyydestä opiskelijoita ja koulutusta kohtaan. Opiskelijoiden työ on opiskella. Heidänkin on voitava elää ilman pakkoa ottaa lainaa, ja siksi hallituksen leikkaukset opintotukeen ovat kohtuuttomia. Opintotuen heikentäminen ja sen siirtäminen lainapainotteiseksi vähentää koulutuksen tasa-arvoa. Tilanteessa, jossa korkeakoulutettujen työttömien määrä kasvaa, haluaa hallitus lisätä epävarmoille työmarkkinoille siirtyvien opiskelijoiden huolta ja pelkoa velkavankeudesta. Tämä ei luo tulevaisuudenuskoa, vaan pahimmillaan romuttaa sitä.

Tulorajoista kiinni pitäminen tässä yhteydessä on paradoksaalista, koska se johtaa siihen, että opiskelijoiden mahdollisuuksia työskennellä opintojen ohessa rajoitetaan. Opintotuen tulorajat tuottavat lisäksi päänvaivaa monelle opiskelijalle, jotka joutuvat maksamaan takaisin tukikautuksia tai lopettamaan työnteon kesken. Opiskeluaikainen työkokemus on tärkeä ensimmäinen kosketus työelämään ja monella alalla edellytys työn saamiselle. Haluamme siksi korottaa opiskelijoiden omia tulorajoja 50 prosentilla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

**Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 1**

Helsingissä 18.5.2018

Mikaela Nylander r

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 2

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Hallitus on kohdistanut tällä kaudella kohtuuttomia leikkauksia koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin. Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022 sisältää kuitenkin joitakin panostuksia leikkausten paikkaamiseen. Esimerkiksi koulutuksellista tasa-arvoa tuetaan kohdentamalla rahoitusta varhaiskasvatukseen, jotta ryhmäkokoja voidaan pienentää ja palkata lisähenkilöstä haasteellisilla alueilla toimiviin päiväkoteihin.

Koulutuksen eri sektoreihin on kuitenkin kohdistunut tällä hallituskaudella niin historiallisen valtavia leikkauksia, että esitetyt panostukset ovat riittämättömiä paikkaamaan eri koulutusasteiden rahoitusvajetta. Suomen asema osaamisen, koulutuksen ja tutkimuksen kärkimaana on heikentynyt.

Osa kunnista on pystynyt paikkaamaan hallituksen tekemät leikkaukset, mutta osa on joutunut toteuttamaan ne sellaisinaan ja vähentänyt lähiovetusta sekä rajannut lasten pääsyä varhaiskasvatukseen. Perusopetusta on vähennetty 32 prosentissa kuntia vuonna 2016. Erot opetustuntien määrissä saattavat olla jopa puoli kouluvuotta yhdeksän vuoden aikana.

Koulutuksellisen tasa-arvon, opiskelumahdollisuuksien ja laadukkaan koulutuksen turvaamiseksi kaikkien koulutusasteiden rahoitusta on lisättävä merkittävästi. Korkeakoulujen indeksijääditykset on peruutettava välittömästi.

Parhailtaan on käynnissä visiotyö, jossa määritellään korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tavoitteita vuoteen 2030. Vision tavoitteena on vahvistaa elinikäistä oppimista ja nostaa kansalaisten koulutustasoa. Visiossa Suomi halutaan pitää teknologian ja tutkimuksen edelläkävijänä.

Korkeakoululeikkaukset ovat kuitenkin pahasti ristiriidassa korkeakouluvision tavoitteiden kanssa ja haittaavat vision toteuttamista. Laadukkaan tutkimuksen ja korkeakoulutuksen takaamiseksi rahoituksen pitkäjänteisyys on keskeistä. Suomi on keskeisistä verrokkimaista (esimerkiksi Ruotsi ja Norja) ainoa, jonka tutkimusrahoitusta on vähennetty viime vuosina rajusti sekä absoluuttisesti että suhteessa BKT:hen.

Ennennäkemättömät leikkaukset ammatilliseen koulutukseen ovat johtaneet henkilöstön, resursien ja lähiovetuksen vähenemiseen, mikä vaarantaa ammatillisen koulutuksen opetuksen ja yhdenvertaisuuden. Ammatillisen koulutuksen 15 miljoonan euron lisärahoitus on riittämätön paikkaamaan hallituksen 190 miljoonan euron leikkauksen aiheuttamaa vajetta.

Ainoastaan riittävän rahoituksen avulla voimme taata jokaiselle tasa-arvoisen mahdollisuuden kouluttautua. Tasa-arvoisen koulutuksen turvaaminen edellyttää aidosti maksutonta toista astetta. Ehdotettu opintorahan oppimateriaalilisä on pieni edistysaskel, mutta ei ratkaise opiskelijoiden taloudellista ahdinkoa, joka liian usein johtaa koulutuksen keskeyttämiseen. Opiskelijoiden materiaalikustannukset ajoittuvat lukukausien ja eri jaksojen alkuun, minkä takia kuukausittainen oppimateriaalilisä on haastava.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 2

Kulttuurin saralla parannetaan esittävän taiteen ns. vapaiden ryhmien toimintaedellytyksiä, mikä on tärkeä edistysaskel. Kokonaisuudistus jää kuitenkin vajaaksi, kun teatterit ja orkesterit eivät ole mukana uudistuksessa. Lisäksi selonteossa ei ole tarkennettu, kuinka uudistukseen kohdistettu 7 miljoonaa euroa jaetaan museoiden ja vapaiden ryhmien välillä.

Selonteossa ehdotetaan tekijänoikeuslain mukaista yksityisen kopioinnin hyvityksen alentamista kopiointimäärien vähenemisen vuoksi, mikä on huolestuttava kehitys teosten tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden kannalta. Jo nykyinen 11 miljoonan euron hyvitystaso on riittämätön, minkä takia leikkaus on kohtuuton ja pitää perua. Luovan talouden hyvinvoinnin ja kehittämisen turvaamiseksi taiteilijoille ja tekijöille on taattava sopiva hyvitys, kun teoksia ja lähioikeuksien suojan kohteita kopioidaan yksityiseen käyttöön tekijänoikeuslaissa säädetyn rajoituksen nojalla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 18.5.2018

Jani Toivola vihr

**Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 3**

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 3

Perustelut

Valitettavasti hallitus on valinnut yhteiskunnan pitkäjänteisen kehittämisen sijaan näpertelyn, sillä panostukset eriarvoisuuteen ja koulutukseen ovat täysin kosmeettisia tehtyihin leikkauksiin nähden. Nyt pitää tehdä uudistuksia, jotka vahvistavat työllisyyden ja talouskasvun edellytyksiä pitkällä aikavälillä ja jotka vahvistavat oikeudenmukaisuutta ja kaikkien ihmisten osallisuutta sekä uskoa tulevaan. Kasvun edellytysten vahvistaminen tarvitsee koulutuspanostuksen ohella uusia panostuksia tutkimukseen, tuotekehitykseen ja innovaatioihin.

Asiantuntijakuulemisissa ja lausunnoissa tuli selkeästi ilmi se, että hallitukselta puuttuu lähes täysin kuva siitä, miten Suomea pitäisi kehittää ensi vuosikymmenellä. Massiivisten koulutusleikkausten seurauksena kaikki koulutussektorit haukkovat henkeä, ja näyttää siltä, että hallitus yrittää vain muodon vuoksi tarjota tekohengitystä.

Julkisen talouden suunnitelma sisältää yksittäisiä lasten ja lapsiperheiden tukitoimia eri hallinnonaloilla, mutta ne eivät muodosta selkeää kokonaisuutta, jolla lasten ja nuorten hyvinvointi ja tasa-arvoiset oppimismahdollisuudet pystytään turvaamaan samanaikaisesti muiden elinikäisen oppimisen tavoitteiden kanssa. Riittävällä perusrahoituksella ja kehittämistyötä tukevalla lisärahoituksella voidaan parhaiten varmistaa varhaiskasvatuksen ja koulutuksen korkea laatu. Erilaisiin kehittämistarkoituksiin osoitettavat määrärahat tulee koota valtion talousarviossa nykyistä harvemmillä momenteilla, mikä mahdollistaa kehittämisrahoituksen myöntämisen suurempina ja vaikuttavampina erinä.

Koulutussektorilla tarvitaan rohkeita, eteenpäin suuntaavia päätöksiä. Sosialidemokraatit haluavat, että nykyinen 9-vuotinen peruskoulu jatkuu saumattomasti 3-vuotisella toisella asteella, josta muodostuu oppivelvollisuus. Myös koulun aloitusta tulee joustavoittaa siten, että esiopetus järjestetään joustavasti 5–6-vuotiaille mahdollistamalla joustava koulunaloitusikä.

Talouselämäpolitiikan arviointineuvoston mukaan oppivelvollisuusiän nosto 18 vuoteen nostaisi merkittävästi toisen asteen tutkinnon suorittavien osuutta ikäluokasta, ja tämä tuottaisi merkittävää hyötyä kyseessä olevien henkilöiden työllisyydelle ja tuloille. Tämä näkyy pitkällä aikavälillä myös julkisen talouden tilan paranemisena. Oppivelvollisuuden nosto olisi suoraviivainen, hyvin kohdentuva sekä kustannustehokas tapa parantaa koulutuksen ulkopuolelle jäävien työmarkkina-asemaa.

Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus ovat osana peruskoulutusta, jonka loputtua kaikilla on valmiudet jatko-opintoihin, läpi elämän jatkuvaan oppimiseen ja laaja yleissivistys. Osa suuntautuu enemmän opintojen jatkamiseen korkeakouluissa ja ammatillisen osaamisen ja ammattitaidon hankkimiseen.

Sosialidemokraatit haluavat, että peruskoulun päätyttyä kaikilla on vahvat kansalaistaidot, joiden avulla pärjääminen ja osallisuus muuttuvassa yhteiskunnassa on mahdollista.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 3

Opetushallituksen toimintojen turvaaminen

Kehyspäätökseen ei sisälly Opetushallituksen esittämiä määrärahalisäyksiä Opetushallituksen yhteydessä toimivien työelämätoimikuntien, kokeilukeskuksen ja oppimaisema.fi -palvelun rahoitukseen. Lisäksi kehyspäätökseen ei sisälly lisäystä varhaiskasvatusuudistuksen myötä Opetushallituksen tehtäväksi tulevan varhaiskasvatuksen tietovarannon kehittämiseen ja ylläpitoon.

Nykyinen Opetushallitus on muodostettu vuosina 2017 ja 2018 aikaisemmasta Opetushallituksesta ja Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksista CIMOsta sekä liittämällä siihen erillisyyksikköinä Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi ja Ylioppilastutkintolautakunnan kanslia. Uuden viraston perustaminen synnyttää lisäkustannuksia, joita ovat esimerkiksi uuden palkkausjärjestelmän käyttöönotto, verkkopalvelujen uudistaminen ja toimitilauudistus. Kun otetaan huomioon Opetushallituksen vastuulle viime vuosina jo siirtyneet tehtävät ja eduskunnan käsiteltävinä oleviin hallituksen esityksiin sisältyvät uudet tehtävät, Opetushallitukselle kehyspäätöksessä osoitetut määrärahat eivät mahdollista toimintojen pitkäjänteistä ja laadukasta kehittämistä. Aikaisemmilta vuosilta siirtyneet toimintamäärärahat käytetään alustavan arvion mukaan loppuun jo tämän vuoden aikana. Opetushallituksen määrärahoihin tulee tehdä selkeä tasokorotus.

Opetushallitus on lukiolakiehdotuksen luonnosta koskevassa lausunnossaan todennut, että lukio-uudistuksen kustannusvaikutuksia koskevat arviot ja erityisesti arviot erityisopettajien rekrytoinnin edellyttämästä työmäärälisäyksestä vaikuttavat varsin varovaisilta. Lisäksi Opetushallitus toteaa lausunnossaan, että erityisopetuksen tarve vaihtelee koulutuksen järjestäjille mukaan, ja sen vuoksi olisi kannatettavaa, että lukiokoulutuksen valtionrahoituksen määräytymisperusteissa otettaisiin huomioon tämä vaihtelu.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä ammatillisen koulutuksen järjestäjille on tullut vuoden 2018 alusta alkaen uusia ja laajenevia valtionosuustehtäviä. Kuntaliitto arvioi, että nämä tehtävät lisäävät ammatillisen koulutuksen järjestäjien kustannuksia noin 80 milj. eurolla.

Näitä lisääntyneiden ja laajentuneiden tehtävien aiheuttamia kustannuksia ei kuitenkaan ole lain edellyttämällä tavalla korvattu koulutuksen järjestäjille. Sen sijaan ammatilliseen koulutukseen kohdentui jo vuonna 2017 190 milj. euron hallitusohjelman mukaisesti säästöt.

Uusimpana tehtävänä on rahoitusjärjestelmään liittyvä opiskelijapalauttejärjestelmä, jonka toimeenpanon kustannukset ovat mittavia. Pysyvien lisätehtävien ja -velvoitteiden kustannuksista kunnille ja kuntayhtymille on sovittu kompensoitaviksi valtionapua lisäämällä.

Vaikka leikkausten tuli päättyä vuoteen 2017, niin ammatillisen koulutuksen rahoitus on kuitenkin vielä vuonna 2018 tosiasiallisesti pienempi kuin viime vuonna. Tämä johtuu mm. nuorten aikuisten osaamisohjelman päättymisestä. Työelämän muutokseen liittyen maan hallitus on asettanut tavoitteeksi miljoonan suomalaisen uudelleen kouluttamisen. Muutos on nyt niin nopeaa, että tehokkaimmin hallituksen esittämään haasteeseen vastaa ammatillinen koulutus. Ammatillisen koulutuksen osuus miljoonasta on vähintään puolet.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp Eriävä mielipide 3

Uuden rahoitusjärjestelmän ja hallinnollisten muutosten vuoksi vielä tänä vuonna osa koulutuksen järjestäjistä on menettänyt rahoitusta kymmeniä prosentteja. AMKEN selvityksen mukaan leikkaukset ovat kohdistuneet suhteellisesti eniten aikuisten kouluttamiseen erikoistuneiden ja tähän keskittyneiden sekä tuloksellisuusrahoitusta laadukkaasta toiminnasta saaneiden järjestäjien kohdalle.

Samalla kuitenkin valtioneuvoston omassa selvityksessä todetaan, että juuri ammatillinen työvoimakoulutus edistää parhaiten pitkäaikaistyöttömien, vähän koulutettujen ja ikääntyvien työllistymistä.

Ammatillisen koulutuksen reformin tukemiseksi hallitus myöntää ammatilliselle koulutukselle 15 miljoonan euron lisärahoituksen vuodelle 2019. Myös vuoden 2018 budjetissa oli samainen 15 miljoonan euron lisärahoitus reformin toteuttamista varten, mutta tuolloin muiden leikkausten johdosta budjetti jäi ammatillisen koulutuksen kohdalla edeltävää vuotta pienemmäksi. Myöskään tuleville vuosille ei ole valtion budjettiin suunniteltu rahoituksen lisäämistä ammatilliseen koulutukseen, vaikka samaan aikaan työmarkkinoita vaivaa pula osaavasta työvoimasta.

Kuntien ja kuntayhtymien vuoden 2017 ennakkollisten taloustietojen perusteella yli 80 %:lla ammatillisen koulutuksen järjestäjistä tilikauden tulos on negatiivinen. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien tosiasialliset mahdollisuudet järjestää ammatillista koulutusta toimintalainsäädännön mukaisesti ovat heikentyneet merkittävästi. Tämä heikentää erityisesti heikommat opiskeluvaihtoehdot ja opiskelukyvyn omaavien opiskelijoiden mahdollisuutta suorittaa toisen asteen ammatillinen tutkinto.

Ammatillisen koulutuksen perusrahoitusta tulee vahvistaa, minkä vulla esitettyjä kehittämis- ja tukitoimia voidaan toteuttaa paikallisesti parhaalla tavalla.

Jotta ammatillisen koulutuksen rahoitustilanne ei muodostuisi kohtuuttomaksi haasteeksi laadukkaana ja opiskelijalähtöisen ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanolle oppilaitostasolla, tulisi ammatilliseen koulutukseen lisätä rahoitusta erityisesti erityisopiskelijoiden riittävän tuen mahdollistamiseen, henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen suunnitelman laadukkaana toteuttamisen vaatiman ohjauksen varmistamiseen, työpaikoilla järjestettävän koulutuksen vaatiman riittävän opiskelijan opettamisen ja ohjauksen turvaamiseen sekä opettajan antaman opetuksen riittävyyden varmistamiseen.

Jatkuva oppiminen

Jatkuva oppiminen ja muuntokoulutus ovat suomalaisen koulutuspolitiikan polttavimpia kysymyksiä. Tästä huolimatta jatkuvaa ja elinikäistä oppimista edistävät toimenpiteet jäivät julkisen talouden suunnitelmassa pieniksi ja kunnianhimmottomiksi.

Mikäli Suomi todella aikoo varautua työn murroksen ja väestön osaamisvajeen tuottamiin haasteisiin, olisi panostusten oltava suurempia, eikä niitä tulisi rajata ainoastaan työvoimapula-aloille. Parempi tapa vastata osaajapulaan on lisätä resursseja myös korkeakoulujen perusrahoitukseen. Tarvitaan sekä tarkasti rajattuja toimenpiteitä, kuten täydennyskoulutusta työvoimapula-

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp Eriävä mielipide 3

aloille, että laajempia toimia, jotka aidosti mahdollistavat korkeakoulujen omaehtoisen varautumisen työn murroksen luomiin koulutushaasteisiin.

Suomessa on yli 600 000 työkäistä, joiden osaaminen on pelkän peruskoulun varassa. Perusasteen varassa olevien työllisyysaste on 43 %. Toisen asteen koulutus puolittaa työttömyysriskin. Siksi tarvitaan pitkäjänteisiä toimenpiteitä ja ohjelmaa, ei ainoastaan kertaluonteisia panostuksia.

Sosiaalidemokraatit haluavat, että Nuorten aikuisten osaamishjelmaa on jatkettava ja koko aikuiskoulutus on uudistettava tavalla, joka tukee elinikäistä oppimista ja tarjoaa siihen kaikille ai-dot mahdollisuudet.

Korkeakoulutus ja tutkimus

Suomalaisten hyvinvoinnin kannalta panostukset koulutukseen, osaamiseen, sivistykseen ja tieteseen ovat jatkossa erittäin tärkeitä. Osaavat ihmiset kykenevät toimimaan ja myös itse rakentamaan tulevaisuutta. Tämän osaamisen on oltava huippuluokkaa Suomen kaltaisessa pienessä maassa, jotta myös kansainvälinen kilpailukykyämme olisi korkea niin tieteessä kuin sen ulkopuolellakin. Elinkeinorakenteiden globaali murros, väestönkehitys, ilmastonmuutos ja muut tekijät tarkoittavat, että voimme rakentaa tulevaisuutemme vain vahvan koulutus- ja tutkimuspohjan varaan.

Tämän vuoden julkisen talouden suunnitelmassa ei esitetä uusia panostuksia tutkimukseen, vaan osaamiseen esitettävät panostukset suuntautuvat muihin osaamisalueen kohteisiin. Korkealaatuisen tutkimuksen ja osaamisen kehittäminen on kuitenkin pitkäjänteistä toimintaa, johon toivottavasti panostetaan jatkossa.

Julkisen talouden suunnitelmassa viitataan korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vuoteen 2030 ulottuvaan visioon, jonka toimenpiteillä "korkeakoulutus ja tutkimus toimivat vahvemmin suomalaisen yhteiskunnan hyväksi". Yliopistoindeksin jäädyttäminen edelleen vuonna 2019 ei ole omiaan tuomaan edellytyksiä vision toteuttamiselle. Yliopistoindeksin palauttamisella olisi huolehdittu siitä, että yleisen kustannustason noususta ei aiheudu yliopistoille enää lisäleikkauksia. Myös yliopistojen pääomittaminen olisi ollut suuruusluokaltaan merkittävä päätös ja pitkäjänteinen ratkaisu yliopistojen rahoituspohjan vahvistamiseksi.

Yliopistot mitoittavat toimintansa olemassa olevien resurssien mukaisesti. On toivottavaa, että valtiovallan määrittelemä mitoitus on riittävä investointi, jotta Suomi tunnetaan myös tulevaisuudessa sivistyksestä, osaamisesta ja korkeimpaan osaamiseen perustuvista innovaatioista sekä niistä kumpuavasta menestyksestä ja hyvinvoinnista. Nyt tilanne näyttää erityisen haastavalta, kun käytännössä kaikki kilpailijamaamme lisäävät merkittävästi panostuksiaan tälle alueelle. Suomi ei saisi jäädä jälkeen vertailumaista.

Työmarkkinoiden kohtaanto-ongelman ratkaisemiseksi tarvitaan enemmän panostuksia tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan ja osaamisen kehittämiseen. TKI-toiminta vahvistaa Suomen elinvoimaisuutta, ja siksi innovaatioiden kehittämiseen tarvitaan toimia. Korkeakoululla on tärkeä rooli ja arvokasta osaamista TKI-toiminnassa ja työelämää palvelevan koulutuksen järjestämisessä. Tämä osaaminen tulisi ottaa käyttöön. Korkeakouluideksi on ollut jäissä koko

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp Eriävä mielipide 3

hallituskauden ajan. Esimerkiksi ammattikorkeakoulujen perusrahoitus on vähentynyt vuosina 2012—2017 leikkausten ja rahoitusmallin epäedullisen rakenteen vuoksi 22 prosentilla. Tämä vaarantaa ammattikorkeakoulujen perustehtävästä suoriutumisen. Ammattikorkeakoulut ovat tehostaneet toimintaansa huomattavasti, kun opiskelija- ja tutkintomäärät ovat säilyneet ennallaan rahoituksen vähentyessä.

Suomi on asettanut tavoitteeksi tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen nostamisen 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää lisää yksityisiä TKI-investointeja. Avainasemassa ovat pk-yritykset, joihin työpaikatkin Suomessa syntyvät. Julkisella TKI-rahoituksella on mahdollistettava yritysten ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä.

Ammattikorkeakoulujen TKI-rahoituksen kansallinen vahvistaminen mahdollistaa kansainvälisen rahoituksen ja kotimaisen yksityisen rahoituksen lisääntymisen.

Ammattikorkeakoulut muodostavat merkittävän TKI-potentiaalin Suomessa. Vuonna 2016 ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaan osallistui yli 9 000 ulkopuolista kumppania, joista yli puolet oli yrityksiä. Erityisenä kohderyhmänä ovat pk-yritykset. Soveltava tutkimustoiminta on ammattikorkeakoulujen lakisääteinen tehtävä, mutta sillä ei ole kohdistettua rahoitusta.

Opiskeluterveydenhuolto

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toteuttama oppilas- ja opiskelijahuoltolain toimeenpanon arviointi toi esiin merkittäviä puutteita ammattiin opiskeleville suunnattujen psykologi- ja kuraattoripalveluiden saatavuudessa. Erityisen huolestuttavaa on, että alueellinen tasa-arvo ei palveluiden saatavuudessa tällä hetkellä toteudu. Myös ammatillisen koulutuksen reformin vaikutusten arviointi opiskeluhuoltoon on aihepiiri, jonka toivoisi näkyvän rahoituslinjauksissa.

Taiteilija-apuraha

Taiteilijoiden työskentelyedellytysten kehittämisen kannalta vuosiapuraha on keskeisin tukimuoto, ja sen taiteilijaa työllistävä vaikutus on välitön. Muun muassa valtiovarainvaliokunta on vuoden 2015 talousarviota koskevassa mietinnössään kiinnittänyt huomiota siihen, että apurahoilla on vapaille taiteilijoille keskeinen merkitys, ja monelle ne ovat tärkein toimeentulolähde. Taideuuvosto on esittänyt, että valtion taiteilija-apurahojen vuosittain maksussa olevien apurahojen määrää lisätään 100 uudella apurahalla. Tämä tukisi välittömästi taiteilijoiden työskentelyedellytyksiä useilla taiteenaloilla. Se edistäisi merkittäväällä tavalla Taiken toiminnan keskeisimmän tavoitteen toteuttamista, ja Taiken mielestä se tukisi myös opetus- ja kulttuuriministeriön taide- ja taiteilijapolitiikan suuntaviivoja pohtivan työryhmän tavoitteenasetteluja. Uudet apurahat tulee Taiken päätöksellä painottaa jaettaviksi erityisesti nuorille taiteilijoille sekä niille taiteenaloille, joissa on vähän tai ei lainkaan tarjolla työsuhteisia töitä.

Valtion taiteilija-apurahojen rahallinen arvo on selkeästi jäänyt jälkeen 1990-luvun puolivälin j yleisestä ansiotason kehityksestä. Siksi Taiteen edistämiskeskuksen esitys taiteilija-apurahan korottamiseksi 10 %:lla on kannatettava. Muutoksella toteutettaisiin tavoitetta taiteilijoiden toimeentulo- ja työskentelyedellytysten parantamisesta.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 3

Museovirasto

Museovirastolla on merkittävä alijäämä budjetissaan huomattavien määräraha-leikkausten vuoksi. Kehysten mukaan alijäämä on kasvamassa. Mikäli Museoviraston nykyinen palvelutaso halutaan säilyttää, on toimintamäärärahojen tasokorotus välttämätön. Myös valtiovarainvaliokunta on esittänyt huolensa toimintamäärärahojen riittävyydestä ja edellyttänyt tilanteen seuranta- ja määrärahojen arviointia.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 18.5.2018

Jukka Gustafsson sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Pilvi Torsti sd

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 4

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 4

Perustelut

Hallituksen lisäpanostukset julkisen talouden suunnitelmassa ovat todella pieniä suhteessa hallituksen aiempiin, valtaviin koulutusleikkauksiin. Julkisen talouden suunnitelma ei siis tarjoa mitään uutta hallituksen eriarvoistavaan linjaan, vaikka suhdannetilanne mahdollistaisi merkittäviä lisäpanostuksia. Hallituksen koulutuspolitiikkaa kuvaa hyvin se, että kaikkia koulutusasteita koskevista indeksijäädetyksistä ei olla valmiita luopumaan edes nousukaudella. Julkisen talouden suunnitelma on jatkoa hallituksen koulutuspolitiikan sirpaleiselle ja poukkoilevalle linjalle, josta puuttuu pitkäjänteinen kehittäminen.

Hallitus lupaa varhaiskasvatuksen tasa-arvon tukemiseen 10 miljoonaa euroa vuonna 2019 ja 7,5 miljoonaa euroa vuonna 2020. Nämä rahat kohdennetaan mm. ryhmäkokojen pienentämiseen "haasteellisilla alueilla". Hallitus kasvatti itse yli 3-vuotiaiden ryhmäkokoja, eli tällä ns. tasa-arvorahalla hallitus paikkaa siis tosiasiallisesti vain omia toimiaan. Lisäksi hallituksen päätös lakkauttaa subjektiivinen päivähoito-oikeus on lisännyt osa-aikaisten ryhmien määrää päivähoidossa. Myös tämä päätös tarkoittaa tosiasiallisesti ryhmäkokojen kasvattamista, sillä osa-aikaisissa ryhmissä henkilöstömitoitus on huomattavasti heikompi kuin kokoaikaisissa ryhmissä. Ns. tasa-arvoraha kasvattaa hallituksen edellisten päätösten tavoin alueellista eriarvoisuutta, mikä näkyy sekä varhaiskasvatuksen laadussa että lasten yhdenvertaisten oikeuksien toteutumisessa.

Niin sanottua tasa-arvorahaa tehokkaampaa ja oikeudenmukaisempaa olisi siis perua hallituksen omat päätökset ryhmäkokojen kasvattamisesta ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden romuttamisesta. Lisäksi Vasemmistoliiton mukaan on siirryttävä kaksivuotiseen, velvoittavaan esikouluun 5–6-vuotiaille ja kehitettävä oppivelvollisuutta joustavammaksi, jolloin peruskoulun aloittamisessa huomioidaan nykyistä paremmin lapsi yksilönä. Vasemmistoliiton tavoitteena on siirtyä asteittain maksuttomaan varhaiskasvatukseen. Nämä ovat tehokkaita keinoja nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta, mikä on tärkeä tavoite. Tutkimusten mukaan korkeatasoisesta pedagogisesta varhaiskasvatuksesta hyötyvät kaikki lapset. Erityisen suurta vaikuttavuus on lapsille, joiden kasvuympäristössä on heidän kehittymistään haittaavia tekijöitä, kuten vanhempien päihde- tai terveysongelmia tai puutteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Ammatillinen koulutus on paras esimerkki siitä, kuinka pieniä hallituksen vuodelle 2019 osoittamat lisäpanostukset ovat suhteessa aiempiin, valtaviin leikkauksiin. Ammatillisen koulutuksen reformin toimenpanoon osoitetaan 15 miljoonan euron lisäpanostus vuonna 2019, kun vuonna 2017 yksistään toteutettiin 190 miljoonan euron kertaleikkaus. Sipilän hallituksen valtavat leikkaukset ammatilliseen koulutukseen ovat johtaneet esimerkiksi lähiopetuksen vähenemiseen, kun suuri osa oppilaitoksista on joutunut irtisanomaan työntekijöitään. Lähiopetuksen väheneminen on haaste monelle teini-ikäälle läpikäyväälle opiskelijalle, mutta erityisesti se kolahtaa niihin oppilaisiin, joilla on oppimisvaikeuksia, mielenterveys- tai päihdeongelmia tai muuta erityisen tuen tarvetta. Lähiopetus on erityisen tärkeää maahanmuuttajien koulutuksessa ja kotoutuksessa. Kaikki nuoret tarvitsevat aikuistumisen kynnyksellä opettajan tukea opiskelussa ja työelämään oppimisessa. On selvää, että irtisanomiset ovat vaikuttaneet lisäksi opetuksen sisältöön ja oppi-

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp Eriävä mielipide 4

laitosten ilmapiiriin negatiivisesti sekä hankaloittavat ammatillisen koulutuksen reformin läpivientä.

Hallituksen esittää oppimateriaalilisää, 46,8 euroa, joka kohdennetaan vähävaraisten perheiden opiskelijoille. Siihen ovat oikeutettuja toisen asteen alle 20-vuotiaat opiskelijat, joiden vanhempien yhteenlasketut vuositulot ovat alle 40 950 euroa. Hallituksen arvion mukaan oppimateriaalilisää saisi noin 40 000 toisen asteen opiskelijaa. Vanhempien vuositulot ei kuitenkaan ole riittävä ja oikeudenmukainen mittari sille, miten taloudellinen tilanne vaikuttaa opiskelijoiden valintoihin. Hallituksen malli rajaa esimerkiksi suurimman osan yksin asuvista opiskelijoista etuuden ulkopuolelle, eikä se huomioi tarpeeksi perheitä, joissa on monta lasta toisen asteen koulutuksen piirissä samaan aikaan.

Vasemmistoliiton mukaan tavoitteena on oltava maksuton toinen aste kaikille opiskelijoille. Tähän päästään tekemällä oppimateriaaleista maksuttomia ja korottamalla oppivelvollisuusikää. Nämä ovat tehokkaita keinoja ehkäistä koulutuksen ulkopuolelle jäämistä ja keskeyttämistä. Oppivelvollisuusiän nostaminen takaisi jokaiselle nuorelle paikan lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa tai oppisopimuskoulutuksessa. Hallituksen päätös oppimateriaalilisästä osoittaa, ettei se ole valmis isoihin rakenteellisiin, pitkälle suuntaaviin muutoksiin, kuten oppivelvollisuusiän nostoon, vaan taas kerran ongelmia yritetään paikata riittämättömillä toimilla.

Vasemmistoliiton mukaan toista astetta uudistettaessa on tärkeää katsoa toista astetta kokonaisuutena esimerkiksi lisäämällä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä opetuksessa sekä takaamalla samanlaiset oikeudet esimerkiksi erityisopetukseen ja muuhun tukeen koko ikäluokalle. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten nykyistä tiiviimpi yhteistyö helpottaisi omasta valinnastaan vielä epävarmojen nuorten opiskeluiden etenemistä sekä helpottaisi tarvittaessa siirtymistä lukiosta ammatilliseen oppilaitokseen tai toisinpäin. Yhteistyö tekisi opinnoista myös nykyistä monipuolisempia ilman, että nuoren täytyisi suorittaa raskaaksi koettu kaksoistutkinto.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti keväällä 2017 korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visioityön. Vasemmistoliitto kannattaa sen tavoitteita siitä, että yli puolet kaikista nuorista aikuisista suorittaa vuonna 2030 korkeakoulututkinnon ja että TKI-rahoituksen osuus nousee 4 prosenttiin BKT:stä. Valitettavasti hallituksen julkisen talouden suunnitelma ei tarjoa juurikaan välineitä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tämä hallituskausi on tutkimusrahoituksen osalta tarkoittanut korkeakoulujen perusrahoituksen vähentymistä. Vasemmistoliiton tavoitteena on korkeakoulujen perusrahoituksen kasvattaminen ja rahoitusmallien kehittäminen tieteen autonomiaa vahvistavaan suuntaan. Julkisen talouden suunnitelma jatkaa Sipilän hallitukselle tyypillistä tapaa lisätä ohjattua tutkimusrahoitusta lippulaivahankkeiden kautta eikä vahvista korkeakoulujen perusrahoitusta. Vahva perusrahoitus on edellytys pitkäjänteiselle perustutkimukselle ja TKI-toiminnalle.

Korkeakoulujen kiristynyt tilanne näkyy esimerkiksi tutkijoiden työuran epävarmuuden lisääntymisenä, mikä on saanut monet tutkijat pohtimaan siirtymistä kokonaan muihin tehtäviin. Rahoituksen epävarmuus haittaa myös itse tutkimukseen keskittymistä, koska suuri osa tutkijoiden ajasta menee hakemusrumban pyörittämiseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 4

Julkisen talouden suunnitelma ei tarjoa keinoja opiskelijoiden toimeentulon parantamiseksi. Keskeinen syy opintojen viivästymiselle on opiskelijoiden tarve tehdä töitä opiskelujen ohella toimeentulo-ongelmien takia. Opintotuen tasokorotus ja siirtyminen perustuloon ovat siksi keskeisiä keinoja läpäisyn parantamiseksi. Opiskelun joustavuuden takaaminen on toinen tärkeä keino parantaa opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa opintoja sujuvasti. Lisäksi on varmistettava opintopsykologien ja ohjauksen riittävä määrä.

Hallitus uudistaa museoiden, teattereiden ja orkestereiden rahoitusjärjestelmää toteuttamalla museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistuksen ja parantamalla esittävän taiteen ns. vapaiden ryhmien toimintaedellytyksiä. Hallitus osoittaa tähän vuodesta 2020 lukien yhteensä 7 miljoonaa euroa. Kuitenkin VOS-alojen rahoitusuudistuksen ja sen yhteydessä toteutettavien uudistusten kustannusarvio on 20 miljoonaa euroa. Lisäksi valtiontuki VOS-aloille vaatii indeksikorjausta, jotta se saadaan kustannuskehityksen mukaiselle tasolle. Indeksikorjaus vaatisi 23,7 miljoonaa euroa. Kokonaisuudessaan VOS-alojen lisärahoitustarve on näin ollen 43,7 miljoonaa euroa.

Julkisen talouden suunnitelmassa YTHS:lle on varattu vuodelle 2019 kolme miljoonaa euroa, mitä ei voi pitää riittävänä. Luonnoksessa laiksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta arvioidaan YTHS:n palveluiden laajennuksen ammattikorkeakoulujen opiskelijoille maksavan 5,9 miljoonaa euroa vuosina 2018—2019.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 18.5.2018

Li Andersson vas

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 5

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 5

Perustelut

Korkealaatuisen opetuksen, tutkimuksen ja osaamisen kehittäminen on pitkäjänteistä toimintaa, johon on panostettava suunnitelmallisesti. Valitettavasti julkisen talouden suunnitelmasta puuttuvat koulutuksen kehittämistä koskevat pitkän tähtäimen strategiset tavoitteet ja niitä tukevat taloudelliset panostukset samoin kuin sitoutuminen näiden tavoitteiden toteuttamiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan määrärahoihin kohdistuneet säästöt vaarantavat etenkin kasvatuksen, koulutuksen sekä urheilu-nuorisotyön sektorin toiminnan ja kehittämisen tulevalla kehyskaudella. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä haluaa kiinnittää erityistä huomiota ryhmäkokoihin, ammatillisen koulutuksen tilaan ja sen tulevaisuuteen, varhaiskasvatukseen sekä vähävaraisten perheiden lasten koulutus- ja harrastusmahdollisuuksiin.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä haluaa pitää opetusryhmien koot riittävän pieninä sekä turvata erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeet. Tällä on vaikutusta sekä oppilaiden, opettajien että muun henkilökunnan hyvinvointiin. Toimiva ja rauhallinen oppimisympäristö mahdollistaa myös hyvät oppimistulokset. Edellytämme opetusryhmien pienentämiseen ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeisiin lisäresursseja.

Olemme huolissamme ammatillisen koulutuksen tilasta ja tulevaisuudesta. Ammatilliseen koulutukseen on tehty mittavia leikkauksia jo usean vuoden ajan. Ne ovat vaikuttaneet negatiivisesti sekä koulutuksen saavutettavuuteen että laatuun. Leikkauksilla on ollut vaikutusta myös koulutuksen muuntovaiheeseen, sillä taloudellisten resurssien pienentyessä ja opiskelijamäärien kasvassa ammatillisen koulutuksen houkuttavuus heikkenee peruskoulun päättävillä nuorilla.

Ilman laadukasta koulutustarjontaa nuoret eivät koe ammatillista koulutusta potentiaalisesti vaihtoehdoksi, jolloin hakeutuminen nivelvaiheessa itselle parhaiten sopivaan ja kiinnostavaan koulutukseen saattaa vaikeutua. Haluammekin lisätä ammattikoulutuksen joustavuutta sekä painottaa opinto-ohjauksen tarpeellisuutta. Ammatillisen koulutuksen saavutettavuus ja jatko-opintomahdollisuudet on turvattava koko maassa koulutuksen houkuttelevuuden säilyttämiseksi. Säästöt tulee kohdistaa opetuksen sijasta hallintoon.

Vapaa sivistystyö ja sen kautta saatava koulutus kohentavat sivistystason ohella työllisyyttä. Vapaa sivistystyötä tekeviä oppilaitoksia onkin hyödynnettävä nykyistä laajemmin toisen asteen koulutukseen valmentavana, sitä antavana ja monimuotoista erikois- ja täydennyskoulutusta järjestävinä koulutuspaikkoina. Vapaan sivistystyön merkitys henkisen vireyden ylläpitäjänä ja vahvistajana korostuu erityisesti taloudellisesti vaikeina aikoina. Luovien alojen taloudellinen potentiaali on kyettävä hyödyntämään nykyistä paremmin. Erityisesti alan kotimaisten toimijoiden rahoituksen saantia on edistettävä.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä korostaa vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten koulutusmahdollisuuksien turvaamisen tärkeyttä. Tulevaisuudessa myös vähävaraisten perheiden lasten liikuntaharrastusten tukemiseen on kiinnitettävä nykyistä enemmän huomiota. Liikkumisen edis-

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2018 vp
Eriävä mielipide 5

täminen auttaa lasten ja nuorten eriarvoistumisen ehkäisyssä ja tasaa pitkällä tähtäimellä terveyseroja. Tämä edellyttää panostuksia muun muassa kerhotoiminnan kehittämiseen. Samalla on varmistettava henkilöstöresurssien kohdentaminen käytännön toimintaan.

Laadukas varhaiskasvatus tarjoaa edellytykset tuleville peruskouluopinnoille. Varhaiskasvatuksen ja koulujen yhteistyöhön onkin syytä panostaa. Tällä hetkellä päiväkodeissa on pulaa työntekijöistä ja liian suuret ryhmäkoot ovat yleinen ongelma. Ryhmäkokojen pienentämisen myötä varsinaiseen varhaiskasvatukseen jäisi enemmän aikaa. Samalla perheiden valinnanvapaus ja tosiasiallinen mahdollisuus hoitaa pieniä lapsia kotona on säilytettävä.

Kiinnitämme huomiota kuntien saamien maksutuottojen vähenemiseen varhaiskasvatusmaksujen alentamisen seurauksena. Vaikka asiakasmaksujen alentaminen oli tarpeellinen ja perusteltu toimenpide, ei valtio ole korvannut maksutuottojen alenemista kunnille täysimääräisesti. Toiminnan järjestämiskustannukset eivät ole pienentyneet. Varhaiskasvatuspalveluiden kasvava kysyntä pikemminkin kasvattaa sekä käyttökustannuksia että tilainvestointitarpeita. Myös muun muassa lukiouudistukseen sisältyvien uusien velvoitteiden aiheuttamat lisäkustannukset koulutuksen järjestäjille ovat asiantuntijalausuntojen perusteella selvästi hallituksen arvioimaa korkeammat.

Lainsäädäntömuutoksista aiheutuvat tulonmenetykset ja lisäkustannukset on korvattava kunnille täysimääräisesti jo hallitusohjelman kirjaustenkin perusteella. Huoli kuntien rahoitusasemasta korostuu varsinkin valmisteilla olevan sote- ja maakuntauudistuksen myötä. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota kuntien investointi- ja velanhoitokykyyn ja sopeutustoimien käytännön mahdollisuuksiin sekä huolehtia osaavan henkilöstön riittävyydestä toimivien palveluiden turvaamiseksi myös jatkossa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 18.5.2018

Ritva Elomaa ps
Sami Savio ps